

čívající v tom, že by čekaly až do okamžiku, kdy Jana už zahájila projednávání další agendy, by mohl pro Štěpánku i Marii znamenat mnohem větší úsilí. (...) Umístění replik obou žen vzhledem k předchozím promluvám, jimž byly adresovány, představuje důkaz o jejich interakčních dovednostech.“ (s. 134)

Tato i další jí podobné interpretace vyvolávají dojem, že jsou ve vleku autorčina sledovaného záměru: ukázat, jak se ženy dokáží prosadit na pracovních poradách, jimž dominují muži, kteří obvykle zastávají vedoucí posty v dané organizaci. Zde nám navíc chce vsugerovat, jak umně to dělají. K tomu, aby její výše uvedená interpretace byla přesvědčivější, by musela minimálně uvést případy, jak umístění „nesouladného“ jednání uprostřed diskuse o daném tématu či až po ní, vedlo k tomu, že se mluvčí svým návrhem či názorem prosadit nedokázala.

Autorka je velmi silná v detailních popisech různých komunikačních praktik, v případech, kdy tyto praktiky také interpretuje, však ztrácí na přesvědčivosti. Je to právě pohyb na hraně mezi popisem a interpretací, který je pro konverzačněanalytické práce klíčový (a nejen pro ně): autorky a autoři totiž velmi často nejen popisují jednání členů společnosti ve vzájemné interakci, ale jejich jednání i interpretují. Může tomu snad být i proto, že „pouhý popis“ – jako by se jim zdálo – nepřináší dostatečné poznatky (ačkoli přesný popis jakéhokoli jevu jistě není nic triviálního). Různí autoři však mohou tentýž jev interpretovat značně odlišně. Zakladatel konverzační analýzy Harvey Sacks zřejmě i proto usiloval o vybudování takové „deskriptivní“ sociologie, v níž by každý čtenář mohl zopakovat předloženou analýzu. V jedné ze svých raných přednášek (nazvané „An Impromptu Survey of the Literature“) o tom mluví zcela jasně: „(...) Pokouším se vyvinout takovou sociologii, kdy má čtenář stejně tolik informací jako autor, a může tak zopakovat (reprodukovat) danou analýzu. Pokud ně-

kdy čtete nějaký biologický článek, říká se v něm např. toto: „Použil jsem to a to, co jsem si koupil u Pepy v drogerii.“ Autor vám řekne přesně, co dělá, a vy to můžete po něm začít dělat znovu a zjistit, zda to platí. Můžete daná pozorování provést znovu. Podívejte, představím svůj materiál a ostatní jej mohou analyzovat také (...)“ (H. Sacks. *Lectures on Conversation*. Cambridge MA, Oxford: Blackwell 1992, s. 27; podrobněji k Sacksovu pojetí sociologie viz M. Lynch, D. Bogen. „Harvey Sacks's Primitive Natural Science.“ *Theory, Culture & Society* 11 (4), 1994: 65–104).

Autorka svou interpretací často vnáší do svého výzkumu své názory, vnímání a vidění pozorovaného. Při některých jejích analýzách jsem pochyboval, že bych je mohl reprodukovat tak, abych dospěl ke stejným zjištěním; tedy reprodukovat její analýzy tak, abych si ověřil, že „platí“. Konkrétně nejsem přesvědčen, že veškeré popisované detaily, každé zaváhání, nedokončení slova, hezitační zvuky apod. skutečně v daných úryvcích svědčí o komunikativní dovednosti sledované ženy. Nicméně autorčiny analýzy přímo vyzývají k tomu, aby je čtenářky a čtenáři „reprodukovaly/i“, byť jen vlastním pozorováním toho, jak samy/i či jejich kolegyně/kolegové komunikují na poradách, a všimli si toho, jaké komunikační strategie vedou k úspěchu při prosazování vlastních iniciativ a návrhů. A protože analýzy, které přímo vybízejí k přezkoumávání, mohou zcela jistě být inspirativní, kniha C. E. Fordové, v níž autorka prokazuje mimořádný cit pro detailní analýzu, určitě stojí za přečtení.

Martin Havlík

Richard Fitzgerald, William Housley (eds.): *Media, Policy and Interaction*
Farnham, Surrey, Ashgate 2009, 246 s.

V roce 2006 William Housley (Cardiff University) a Richard Fitzgerald (University of Queensland) vyslali do svých (nejen dialo-

gických) sítí výzvu k zasílání návrhů příspěvků do připravovaného sborníku *Media, Policy and Interaction*. Ten o tři roky později vydalo nakladatelství Ashgate a při prvním pohledu a prolístování působí úctyhodným dojmem.

Publikaci vcelku očekávaně otevírají společné texty obou editorů. První z nich („Media, Policy and Interaction: Introduction“, Richard Fitzgerald and William Housley; s. 1–12) shrnuje nejen zastřešující teoretická a metodologická východiska sborníku, ale i stanovený objekt zájmu. Protenokrát mají trochu stranou zůstat přístupy kritické diskurzní analýzy (CDA a její protagonisté Fairclough, van Dijk, Wodaková) s primárním zaměřením na realizaci a reprodukci společenských mocenských vztahů v textuální produkci (a na ideologický účinek užití jazyka v reprezentování a následně porozumění světu). Již na první stránce úvodu editoři hlásí, že budou věnovat pozornost specifitějším metodám, zaměřeným na způsoby, jakými při užití jazyka (a především v tzv. „talk-in-interaction“) ožívají „tradiční socio-politické kategorie, jako jsou rasa, třída, gender a sociální identita“. Předznamenávají tak, že užitými metodami budou především etnometodologicky inspirované konverzační analýza (CA) a členská kategorizační analýza (MCA), inspirovanými autory pak zejména Sacks, Garfinkel, Button, Leudar, Nekvapil... a v neposlední řadě pak sami oba editoři.

Triáda slov v názvu dobře vystihuje zaměření celého sborníku: analyzovány budou jazykové *interakce*. Půjde o interakce na téma *politika*. A to zejména takové, které se odehrávají v *médiích*.

Mapování teoreticko-metodologického prostoru uvnitř tohoto pomyslného trojúhelníku se detailněji věnuje druhý text obou editorů („Membership Category Work in Policy Debate“, William Housley and Richard Fitzgerald; s. 13–26) a na něj již navazuje (a velmi často odkazuje) celkem devět příspěvků. Ty představují solidně širokou geografickou procházku, ať už členář/ka

registruje původ autorů a autorek a místa jejich akademického působení, nebo lokaci jimi sledovaných kauz (někteří autoři/ky totiž zacílili svou analytickou pozornost přeshraničně, což nemusí být vůbec na škodu, neztrácíme-li zcela ze zřetele diskurzní rozměr analýz a z něj vyplývající užitečnost pohledu zvenčí). I tematická šíře sledovaných kauz (resp. debat, které se v rámci kauz odehrály a posloužily jako zdroj materiálů k analýze) je značná – sborník začíná u geneticky modifikovaných organismů ve Švýcarsku (s. 27–48) a přes Temelín v Rakousku (s. 49–72), již možná klasické 11. září (s. 73–94) a dále například běloruskou opozici (s. 137–60) či muslimské šátky v egyptském parlamentu (s. 161–184) se čtenář/ka propracuje až k reformám v australském (s. 205–24) a hongkongském (s. 185–204) školství.

Hledáme-li naopak sjednocující prvky příspěvků, pak najdeme minimálně dva. Zprvce jsou to užité analytické metody. I když jsou jejich základní pracovní postupy aplikovány na tak rozdílné primární materiály, díky metodologické sevrženosti působí sborník kompaktním dojmem, a zatímco jednotlivé příspěvky přinášejí řadu zajímavých a někdy i komparovatelných výsledků, celek pak může fungovat i jako inspirační zdroj a příručka pro provádění dalších konverzačních a kategorizačních analýz textů a promluv.

Tematický a geografický rozptyl příspěvků ruku v ruce s teoreticko-metodologickým sevržením je navíc dobrým vysvědčením nejen pro samotné editory, ale i pro přispěvatele/ky a obor samotný. Možná je to detail, ale nejedná se o sborník z konference a tahle výhodná kombinace rozptylu a sevržení byla postavena jen na *call for papers* a úvodních textech editorů (a četbu sborníku si tak může čtenář/ka zpestřit odhadováním, který z autorů/ek editorské úvody znal/a, a tedy na ně ve svém příspěvku odkazuje – a který/á neznal/a, a tak občas opakuje totéž). Navíc – jestliže jeden z autorů volného autorského kolekti-

vu na s. 75 vzpomíná, že členská kategori-zační analýza a konverzační analýza se roz-dělily po smrti Sackse a tvrdí, že v posled-ních letech lze sledovat opětovné spojení, je předkládaný sborník nejlepším důka-zem výhodnosti vzájemného kombinování obou metod.

Jenže editoři měli možná na počátku větší ambice než jen znovupotvrzovat svůj obor/školu/metodu. Když na první místo v titulu plánovaného sborníku umístili výraz „Media“ (a ta jsou oním druhým jed-notícím prvkem do sborníku zařazených výsledků), možná pro ně (a oslovené) měla být něčím víc než jen dodavatelem textů pro cvičení v kategorizační/síťovací/člen-ské analýze. Tomu by ostatně odpovídalo i původní zadání pro budoucí přispěvate-le/ky – to však zůstalo v tomto směru do jisté míry oslyšeno.

Zaměření na interakce (ostatně taktéž v názvu sborníku reprezentované) by vcel-ku logicky předjímalo zaměření i na nová média. A ačkoli se editoři pokoušeli orien-tovat pozornost svých přispěvatelů/ek i např. na blogy či „oficiální a neoficiální zpravodajské webové stránky“, ve výsled-ku zůstávají nová, síťová média zcela na okraji zájmu, přestože právě interaktivita je jejich hlavním definičním znakem.

Autoři a autorky se tak ve svých pří-spěvcích zaměřují jen na média tradiční, tedy zejména tisk (k analýze poskytující zejména rozhovory a čtenářské a otevřené dopisy) a televizi (debaty politiků, resp. debaty o politice, zpravodajské vstupy do živého vysílání, telefonáty posluchačů/ek a diváků/ček atd.). I ta jsou však pojedná-na značně „nekomplikovaně“ – autoři/rky je často jen zmíní jako kanály k debatě (a dále se zabývají protékajícím diskurz-ním materiálem), aniž by připojili zamyšle-ní nad tím, kdo ovládá kanály na vstupu a výstupu, určuje přístup, pravidla provo-zu atp. V souladu se značně zjednodušující představou médií coby veřejné sféry pak považují sledované debaty za místo vytvá-ření politiky a její výsledky / účinky na pub-

likum za „univerzální“, zatímco mediální studia již se pomalu smiřují s tím, že ve věku politického marketingu a PR-izace ve-řejné a masové komunikace se skutečné „policy-discussions“ odehrávají někde jin-de a v tradičních médiích povětšinou sle-dujeme buď kampaňovitou komunikaci mí-řenou na přesnou část publika („segment politického trhu“), a/nebo „hype“ (prohlá-šení cílená především na vyvolávání vzru-šení).

Jako příklad může posloužit nejstarší vysílací masové médium – rozhlas. I pros-tou úvahou lze dojít k tomu, že jistou část lidské historie hrál významnou roli v poli-tické komunikaci, tu pak převzala televize a stále stoupajícímu počtu rozhlasových stanic nezbylo než se „přeškolit“ na vyko-návání jiných sociálních funkcí. Až v po-sledních letech uvažují mediální teoretici/čky o revitalizaci rozhlasu coby významné části veřejné sféry – ovšem o rozhlase on-line, stanicích zřizovaných za jiným než komerčním účelem a provozovaných na principech občanské žurnalistiky a volné-ho přístupu (*open-access*).

Úvodní zadání pro přispěvatele/ky sborníku tyto principy opakovaně explicit-ně předjímalo, výsledek se však nedosta-vil: v hotové publikaci nalezneme jen jeden příspěvek „o rozhlase“ a ten se věnuje kla-sickým rozhlasovým rozhovorům, a přes-tože v něm jde o interakce mezi politikem/čkou a novinářem/kou (maximálně ještě s dotazem telefonující/ho posluchačky/če), související teoretický rámec vzletně hovoří o tomto typu interakce jako o „democracy-in-action“ a o klasickém rozhlase jako „in-tegrální části demokratické debaty a poli-tické kultury národa“ (s. 112).

Tuto drobnou vadu na kráse jinak zá-služné publikace lze naštěstí neutralizovat vcelku snadno a publikaci si pro sebe jed-noduše přejmenovat – kupříkladu na „Poli-tická interakce v médiích: Konverzační a kategorizační analýza mediálních textů“.

Jan Křeček